

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในบทนี้จะกล่าวถึงวิธีดำเนินการวิจัย ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรที่ศึกษาและตัววัดเพื่อใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ประชากรและเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลรวมทั้งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ส่วนสุดท้ายจะกล่าวถึงสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ตัวแปรตาม ตัวแปรอิสระและตัวแปรควบคุม (Dependent variables, Independent variables and Control variables)

3.1.1 ตัวแปรตาม: การเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคม

เนื่องจากการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) ได้รับการยอมรับในหลายงานวิจัยที่เกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคม (Said et al., 2009; Darus et al., 2009; Branco & Rodrigues, 2008; Haniffa & Cooke, 2005; Kuasirikun & Sherer, 2004; Hackston & Milne, 1996) กับเนื้อหาแยกตามประเภทของข้อมูลเพื่อจัดลำดับของข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนั้นการศึกษานี้จึงใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาในการวิเคราะห์การเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการ โดยผู้วิจัยได้พัฒนาแบบตรวจรายการ (Check list) สำหรับประเมินการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคม แบบตรวจรายการประกอบด้วย รายการที่ควรเปิดเผยตามมาตรฐานว่าด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม (ISO 26000) ซึ่งประกอบด้วย 7 หัวข้อหลักและ 41 รายการ (ดูภาคผนวก ก)

งานวิจัยนี้ได้ใช้ดัชนีการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR Disclosure Index; CSRD Index) ของ Mohd Ghazail (2007) เป็นตัววัดระดับการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการ ซึ่งคำนวณในรูปอัตราส่วนของคะแนนรวมที่แต่ละบริษัทได้รับจริงกับคะแนนรวมสูงสุดที่คาดว่าจะได้รับ การให้คะแนนการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมมีหลักเกณฑ์คือ หากบริษัทมีการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมใน รายงานประจำปี แบบแสดงรายการข้อมูลประจำปี (แบบ 56-1 ก) และรายงานการพัฒนาอย่างยั่งยืนประจำปี 2554 ตามรายการที่กำหนดไว้ในแบบตรวจรายการ (ภาคผนวก ก) บริษัทจะได้รับคะแนนเท่ากับ 1 ในทางตรงกันข้ามหากไม่มีการเปิดเผยรายการตามที่กำหนดไว้ บริษัทจะได้รับคะแนนเท่ากับ 0 ซึ่งในงานวิจัยนี้ บริษัทจะมีคะแนน

รวมสูงสุดเท่ากับ 41 คะแนน พิจารณาตามรายการ 41 รายการในแบบตรวจรายการ และในทุกบริษัท คะแนนรวมสูงสุดจะมีค่าไม่เกิน 41 คะแนน

ดัชนีการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมของแต่ละบริษัทสามารถคำนวณจากสูตรดังต่อไปนี้

$$\text{CSR Index} = \text{FS/TS}$$

CSR Index = ดัชนีการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคม

FS = คะแนนจริงที่แต่ละบริษัทได้รับ

TS = คะแนนรวมสูงสุดที่แต่ละบริษัทควรจะได้รับ

โดยที่ $0 \leq \text{CSR Index} \leq 1$

3.1.2 ตัวแปรอิสระ: โครงสร้างการถือหุ้นแบบกระจุกตัว ความเป็นเจ้าของโดยรัฐ และ ความเป็นเจ้าของโดยชาวต่างชาติ

(1) โครงสร้างการถือหุ้นแบบกระจุกตัว

โครงสร้างการถือหุ้นแบบกระจุกตัว เป็นการถือหุ้นรายใหญ่ที่มีสิทธิในการออกเสียงเพียงพอที่จะควบคุมกิจการและมีอำนาจเหนือผู้บริหาร (วรศักดิ์ ทุมมานนท์, 2543) จึงทำให้การกระทำของผู้บริหารคำนึงถึงประโยชน์ของผู้ถือหุ้น ดังนั้นบริษัทที่มีโครงสร้างการถือหุ้นแบบกระจุกตัว จึงมักมีการเปิดเผยข้อมูลอย่างสมัครใจต่ำ (Hossain et al., 1995) ดังนั้นการศึกษานี้จึงคาดว่าบริษัทที่มีโครงสร้างการถือหุ้นแบบกระจุกตัว จะมีแรงจูงใจน้อยในการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคม โดยการศึกษาที่ใช้สัดส่วนการถือหุ้นของผู้ถือหุ้นสูงสุด 5 อันดับแรกต่อจำนวนหุ้นทั้งหมดที่ออกจำหน่ายเป็นตัววัดการถือหุ้นแบบกระจุกตัวของบริษัท (Hannifa & Hudaib, 2006)

(2) ความเป็นเจ้าของโดยรัฐ

เนื่องจากรัฐบาลเป็นองค์กรที่ต้องได้รับการไว้วางใจจากสาธารณชน จึงเป็นแรงกดดันให้บริษัทที่รัฐเป็นเจ้าของต้องแสดงความโปร่งใสและเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น (Said et al., 2009) ดังนั้นในการศึกษานี้จึงคาดว่าบริษัทที่มีรัฐเป็นเจ้าของจะมีการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมสูง ซึ่งการศึกษานี้ได้ใช้สัดส่วนการถือหุ้นโดยรัฐต่อจำนวนหุ้นทั้งหมดที่ออกจำหน่ายเป็นตัววัดความเป็นเจ้าของโดยรัฐ (Said et al., 2009)

(3) ความเป็นเจ้าของโดยชาวต่างชาติ

บริษัทที่มีชาวต่างชาติเป็นเจ้าของมักจะอยู่ภายใต้การควบคุมและการตรวจสอบของรัฐบาลเจ้าของประเทศ ดังนั้นบริษัทเหล่านั้นจึงต้องมีการเปิดเผยข้อมูลอย่างโปร่งใส ดังนั้นการศึกษานี้จึงคาดว่าบริษัทที่มีชาวต่างชาติเป็นเจ้าของจะมีแรงจูงใจการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมสูง ซึ่งการศึกษานี้ได้ใช้สัดส่วนการถือหุ้นโดยชาวต่างชาติต่อจำนวนหุ้นทั้งหมดที่ออกจำหน่ายเป็นตัววัดความเป็นเจ้าของโดยชาวต่างชาติ (Said et al., 2009)

3.1.3 ตัวแปรควบคุม: ขนาดของกิจการ

หลายการศึกษาได้ใช้ขนาดของกิจการเป็นตัวแปรเพื่อยืนยันความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างความเป็นเจ้าของและการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคม (Gamerschlag et al., 2011; Darus et al., 2009; Said et al., 2009) เนื่องจากบริษัทขนาดใหญ่มักจะถูกจับตามองจากสาธารณะและมักอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์และแรงกดดันทางการเมืองจากกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียภายนอก จึงส่งผลให้บริษัทขนาดใหญ่จะมีการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้นเพื่อบรรยายกิจกรรมของบริษัทที่สอดคล้องกับความชอบธรรมและความเป็นพลเมืองดีของบริษัท และขนาดของกิจการอาจจะเป็นตัวแปรที่สร้างความผันแปรต่อความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างความเป็นเจ้าของกับระดับการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้ขนาดของกิจการเป็นตัวแปรควบคุมในการศึกษานี้ โดยใช้สินทรัพย์รวมของกิจการเป็นตัววัดขนาดของกิจการ (Hackston & Milne, 1996; Darus et al., 2009; Said et al., 2009; Haniffa & Cooke, 2005) ดังตาราง 3.1 แสดงถึงตัวแปรทั้งหมดที่ศึกษาในงานวิจัยนี้พร้อมตัววัดของตัวแปรแต่ละชนิด

ตาราง 3.1 ตัววัดของตัวแปรแต่ละชนิด

ตัวแปร	ตัววัดตัวแปร
ระดับการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการ	ดัชนีการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการ
การถือหุ้นแบบกระจุกตัว	สัดส่วนของจำนวนหุ้นของผู้ถือหุ้นสูงสุด 5 อันดับแรกต่อจำนวนหุ้นที่ออกจำหน่ายทั้งหมด
ความเป็นเจ้าของโดยรัฐ	สัดส่วนของจำนวนหุ้นของผู้ถือหุ้นโดยรัฐต่อจำนวนหุ้นที่ออกจำหน่ายทั้งหมด
ความเป็นเจ้าของโดยชาวต่างชาติ	สัดส่วนของจำนวนหุ้นของผู้ถือหุ้นโดยชาวต่างชาติต่อจำนวนหุ้นที่ออกจำหน่ายทั้งหมด
ขนาดของกิจการ	สินทรัพย์รวม

3.2 ประชากร

ประชากรในการศึกษานี้ประกอบด้วยบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่ม SET 100 Index จำนวน 100 บริษัท จากการคำนวณค่าดัชนีระหว่าง 1 กรกฎาคม 2554 ถึง 31 ธันวาคม 2554 (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 7 เม.ย. 2555) เหตุผลหลักที่เลือกบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เนื่องจากบริษัทเหล่านี้มีขนาดค่อนข้างใหญ่และข้อมูลของบริษัทสามารถเข้าถึงได้ง่ายจากตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย นอกจากนี้เหตุผลที่เลือกบริษัทในกลุ่ม SET 100 Index เนื่องจากบริษัทเหล่านี้มีมูลค่าการซื้อขายสูงอย่างสม่ำเสมอและมีการกระจายของผู้ถือหุ้นรายย่อยอย่างสม่ำเสมอด้วย(ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2553)

3.3 เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินระดับการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบตรวจรายการ (Checklist) ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นมาโดยอยู่บนพื้นฐานของรายการที่ควรเปิดเผยตามมาตรฐานว่าด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม (ISO 26000) ซึ่งประกอบด้วย 7 หัวข้อหลัก และ 41 ประเด็นย่อย ดังตาราง 3.2

กำหนดการให้คะแนนการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมมีหลักเกณฑ์คือ หากบริษัทมีการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมใน รายงานประจำปี แบบแสดงรายการข้อมูลประจำปี (แบบ 56-1 ก) และรายงานการพัฒนาอย่างยั่งยืนประจำปี 2554 ตามรายการที่กำหนดไว้ในแบบตรวจรายการ (ภาคผนวก ก) บริษัทจะได้รับคะแนนเท่ากับ 1 ในทางตรงกันข้ามหากไม่มีการเปิดเผยรายการตามที่กำหนดไว้ บริษัทจะได้รับคะแนนเท่ากับ 0 ซึ่งในงานวิจัยนี้ บริษัทจะมีคะแนนรวมสูงสุดเท่ากับ 41 คะแนน พิจารณาตามรายการ 41 รายการในแบบตรวจรายการ และในทุกบริษัท คะแนนรวมสูงสุดจะมีค่าไม่เกิน 41 คะแนน

ตาราง 3.2 แบบตรวจรายการการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมตามมาตรฐานว่าด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม

การเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมตามมาตรฐานว่าด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม (ISO 26000)	
หัวข้อหลัก	ประเด็นต่างๆ
หัวข้อหลักที่ 1 ธรรมาภิบาล (Organizational Governance)	1.1 ความรับผิดชอบต่อสังคม 1.2 ความโปร่งใส 1.3 จริยธรรม 1.4 ความสำคัญของผู้มีส่วนได้เสีย 1.5 การเคารพต่อหลักนิติธรรม
หัวข้อหลักที่ 2 สิทธิมนุษยชน (Human Rights)	2.1 การไตร่ตรองอย่างรอบคอบ 2.2 สถานการณ์ความเสี่ยงของสิทธิมนุษยชน 2.3 การหลีกเลี่ยงการร่วมกระทำผิด 2.4 การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง 2.5 การเลือกปฏิบัติและกลุ่มผู้ด้อยโอกาส 2.6 สิทธิการเป็นพลเมืองและสิทธิทางการเมือง 2.7 สิทธิทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม 2.8 หลักการพื้นฐานและสิทธิในการทำงาน
หัวข้อหลักที่ 3 การปฏิบัติด้านแรงงาน (Labor Practices)	3.1 การจ้างงานและความสัมพันธ์ในการจ้างงาน 3.2 สภาพการทำงานและการคุ้มครองทางสังคม 3.3 สังคมเสนาหา 3.4 สุขภาพและความปลอดภัยในการทำงาน 3.5 การพัฒนาบุคลากรและการฝึกอบรมในสถานที่ปฏิบัติงาน
หัวข้อหลักที่ 4 สิ่งแวดล้อม (Environment)	4.1 การป้องกันมลพิษ 4.2 การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน 4.3 การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การลดผลกระทบ และการปรับตัว 4.4 การปกป้องสิ่งแวดล้อม ความหลากหลายทางชีวภาพและการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ
หัวข้อหลักที่ 5 การปฏิบัติที่เป็นธรรม (Fair operating practices)	5.1 การต่อต้านการทุจริต 5.2 การมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างรับผิดชอบ 5.3 การแข่งขันอย่างเป็นธรรม 5.4 การส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม ในห่วงโซ่อุปทาน 5.5 การเคารพต่อสิทธิในทรัพย์สิน

การเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมตามมาตรฐานว่าด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม (ISO 26000)	
หัวข้อหลัก	ประเด็นต่างๆ
หัวข้อหลักที่ 6 ประเด็นด้านผู้บริโภค (Consumer Issues)	6.1 การตลาดที่เป็นธรรม สารสนเทศที่เป็นจริงและไม่เบี่ยงเบนและการปฏิบัติตามข้อตกลงที่เป็นธรรม 6.2 การคุ้มครองสุขภาพและความปลอดภัยของผู้บริโภค 6.3 การบริโภคอย่างยั่งยืน 6.4 การบริการ การสนับสนุนและการยุติข้อร้องเรียน และข้อโต้แย้งแก่ผู้บริโภค 6.5 การปกป้องข้อมูลและความเป็นส่วนตัวของผู้บริโภค 6.6 การเข้าถึงบริการที่จำเป็น 6.7 การให้ความรู้และการสร้างความตระหนัก
หัวข้อหลักที่ 7 การมีส่วนร่วมของชุมชนและการพัฒนาชุมชน (Community involvement and development)	7.1 การมีส่วนร่วมของชุมชน 7.2 การศึกษาและวัฒนธรรม 7.3 การสร้างการจ้างงานและการพัฒนาทักษะ 7.4 การพัฒนาและการเข้าถึงเทคโนโลยี 7.5 การสร้างความมั่งคั่งและรายได้ 7.6 สุขภาพ 7.7 การลงทุนด้านสังคม

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ถึงแม้ว่าเอกสารที่บริษัทเปิดเผยต่อสาธารณะจะมีหลากหลายชนิดนอกเหนือรายงานประจำปี เช่น แผ่นพับ (Brochures) สิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามรายงานประจำปี ยังคงเป็นเอกสารที่ถูกใช้อย่างกว้างขวางในการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมของบริษัท เพราะมีความน่าเชื่อถือมีกฎเกณฑ์ในการจัดทำและมีความสมบูรณ์ในการสื่อสารประเด็นทางสังคมของธุรกิจรวมทั้งสามารถเข้าถึงได้ง่าย (Kuasirikun & Sherer, 2004) และได้รับการยอมรับว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดที่บริษัทต่างๆใช้ในการสื่อสารกับผู้มีส่วนได้เสีย (Branco & Rodrigues, 2008)

การศึกษานี้จึงได้เก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิโดยนำเอาวิธีวิเคราะห์เชิงเนื้อหาามาใช้ในการวิเคราะห์การเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการจากรายงานประจำปี 2554 (Annual report) รายงานการพัฒนาอย่างยั่งยืนประจำปี 2554 (Sustainability report) และ แบบแสดงรายการข้อมูลประจำปี (แบบ 56-1ก) ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่ม SET 100 Index (จำนวน 100 บริษัท)

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากประชารณำมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติโดยวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. คำนวณดัชนีการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคม

2. การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเป็นวิธีที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในงานวิจัยเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลสังคมและสิ่งแวดล้อม (Darus et al., 2009; Said et al., 2009; Branco & Rodrigues, 2008; Haniffa & Cooke, 2005; Kuasirikun & Sherer, 2004; Hackston & Milne, 1996) การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเป็นเทคนิคการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการให้รหัสกับข้อมูลเพื่อแยกประเด็นหรือกำหนดระดับของข้อมูลเพื่ออธิบายความซับซ้อนหรือความแตกต่างของเนื้อหาสาระแต่ละตัว วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาที่ง่ายที่สุด คือการให้คะแนน “0” หรือ “1” เพื่อชี้ว่าเนื้อหาสาระที่กำลังวิเคราะห์มีคุณสมบัติในประเด็นที่ต้องการหรือไม่ (Abbott & Monsen, 1979)

3. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานและลักษณะบริษัท โดยนำมาแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4. ศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างความเป็นเจ้าของ และระดับการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการ โดยใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient) และใช้เกณฑ์ในการพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ และขนาดความสัมพันธ์ ดังนี้ (พิชิต ฤทธิจรูญ 2551: 283)

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) [*]	ขนาดความสัมพันธ์ (แปลความหมาย)
มากกว่า 0.90	มีความสัมพันธ์สูงมาก
0.70-0.90	มีความสัมพันธ์สูง
0.30-0.69	มีความสัมพันธ์ปานกลาง
น้อยกว่า 0.30	มีความสัมพันธ์ต่ำ
0	ไม่มีความสัมพันธ์
1	มีความสัมพันธ์อย่างสมบูรณ์

* ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าตั้งแต่ -1.00 ถึง 1.00

5. วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการ โดยใช้สถิติวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis) แบบหลายขั้นตอน (Stepwise) และสร้างสมการทำนายระดับการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการในประเทศไทย

รูปแบบสมการทำนาย

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณจะนำไปใช้ในการสร้างสมการทำนายระดับการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการในรูปแบบสมการต่อไปนี้

$$\text{CSR Index} = \beta_0 + \beta_1(\text{CO}) + \beta_2(\text{GO}) + \beta_3(\text{FO}) + \beta_4(\text{SIZE}) + e$$

โดย

CSR Index = ระดับการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการ

CO = การถือหุ้นแบบกระจุกตัว

GO = ความเป็นเจ้าของโดยรัฐ

FO = ความเป็นเจ้าของโดยชาวต่างชาติ

SIZE = ขนาดของกิจการ

e = ค่าความผิดพลาด

PAYAP UNIVERSITY